

ВЫДАВНИЦТВО ТОВАРИСТВА
„ПРОСВѢТА“ В УЖГОРОДѢ.

|| Ч. 60. ||

А. ПУХОВСЬКИЙ

„НЕ ЗАБУДЬТЕ
СПОМЯНУТИ“

ЦѢНА I Кч.

|| 1925 ||

ДРУКАРНЯ АКЦ. Т-ВА „УНІО“ В УЖГОРОДѢ.

ВЫДАВНИЦТВО ТОВАРИСТВА
„ПРОСВѢТА“ В УЖГОРОДѢ.

|| Ч. 60. ||

172

4576

А. ПУХОВСЬКИЙ

„НЕ ЗАБУДЬТЕ
СПОМЯНУТИ“

ЦѢНА 1 Кч.

|| 1925 ||

ДРУКАРНЯ АКЦ. Т-ВА „УНІО“ В УЖГОРОДѢ.

„НЕ ЗАБУДЬТЕ СПОМЯНУТИ“.

„І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте спомянути
Не злим, тихим словом“.

Такий запов'їт лишив наш найбільший поет, великий страдник и борець за л'їпше житя народу — Тарас Шевченко.

Народився Тарас Шевченко р. 1814-го у м'ясяць март'ї на Ки'ївщин'ї. Батьки его були прост'ї селяне — кр'їпаки.

Було то за панщини. Тяжкий був той час для народу. В той час прост'ї селянск'ї люде належали панам - пом'їщикам, були панскою власностею, звались кр'їпаками. Их мордовали тяжкою роботою, знущались, катовали за всяку др'їбницю, нав'їть продавали як худобу або м'їняли як якийсь крам, часом на заводских пс'їв, розлучаючи часто д'їтей од батьк'їв. Майже все житя свое працювали селяне-кр'їпаки на пана и не было им просв'їтно'ї годинок.

Тарас Шевченко.

Тяжко бѣдовали и батьки малого Тараса. Так згадує в своїх вѣршах Тарас про той час, про своє дѣтинство:

„Я в хаті мучився колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози! ... Там неволя,
Робота тяжкая...“

Не житя, а пекло видить дома вѣн.

„Там матір добрую мою,
Ще молодую
У могилу нужда та праця
Положила;
Там батько, плачучи з дітьми
(а ми малі були і голі)
Не витерпів лихої долі —
Умер на панщині“.

Богато горя зазнав малый Тарас. Немало того горя принесли ему малому ще мачоха та дяк, до якого було оддано его учитися. Дяк той був грубий чоловѣк, та ще и пѣяка. Доводилося Тарасови терпѣти од него всякѣ кары та кривды, доводилося через силу працювати та бѣгати для него по паленку. А до всего того — прилучилося ще одно — умер батько. Зостався Тарас сиротою. Жив у мачохи и мусѣв помагати все по господарству та пасти ягнята. А душа тягнулася до книжки, до науки, до малюваня. Хотѣв учитися малювати, та не було у кого. Коли було Тарасови 15 рокѣв, взяв его до себе пан помѣщик Енгельгардт за служника. Заборонив ему читати, писати та малювати, бо шкодовав свѣчки та боявся, щобы не спалив его будинок Тарас. А коли довѣдовався, що Тарас все ж читає або малює по вечорах — гѣрко его карав. Одного разу пан ѣхав до Петербургу и взяв з собою Тараса. В Петербурзѣ Тарас зазнакомився зѣ своїми земляками (краянами), якѣ звернули увагу на его великий талант до науки, а особливо до малюваня. За допомогою славных людей пощастило выкупити Шевченка за грошѣ у его пана. Став Шевченко вѣльным, зараз почав учитися и зробився художником-малярем. Великою тугою и любовію сповнює на чужинѣ щире сердце Шевченка до рѣдного народу и краю. Своѣ думки до своего народу, до любого краю вѣн выливає — на паперѣ.

Шевченко почав писати, вболѣваючи про долю простого люду, выпѣвовати его боли и муки. В своих вѣршах закликав вѣн всѣх людей до згоды, до братерства, писав, що тѣлько тодѣ, коли на земли запанує любов и згода, настане щастя,

закликав любити сво́й рідний край, ніколи не забувати про него. Про все се писав Шевченко, часом звертаючись словами гніву до тих, хто робив не поправдѣ. А тѣ люде, якѣ робили „неправду на земли“, були дуже знатнѣ и не хотѣли подаровати народному поетови его обуреня и заслали в далеку, безлюдну пустыню, аж за Каспійске море, до Ново-Петровскоѣ крѣпости. Там було заборонено ему писати и малювати. Жив у касарни, не видѣв краян, не чув рідноѣ мовы.

Аж десять рокѣв перебув Т. Шевченко в сѣй тяжкѣй неволи и повернувся вже слабым и хворым чоловѣком, хоть и було ему тодѣ лише 44 роки. Недовго прожив вѣн пѣсля свого повороту. Року 1861-го 11. марта не стало великого поета великого страдника и борця за долю скривдженого свого народу.

Поховано его на горѣ над Днѣпром (на высокѣй могилѣ) як вѣн заповѣв.

Богато люду одвѣдує ту велику могилу, щобы на нѣй схилити своѣ головы перед пам'ятію того, хто любив над все сво́й нарѣд, хто болѣв его болями, хто присвятив все житя свое на боротьбу за его долю та лѣпше житя.

Минає 65 рокѣв з того часу, коли навѣки закрылися такѣ смутнѣ, невеселѣ, але безмежно лагѣднѣ его очи.

Выконуючи его заповѣт, не забудьмо в далечинѣ од дорогоѣ могилы — спом'янути его сердечною, щирою згадкою — теплым, тихим словом чести и любви.

* * *

Хто хотѣв бы познакомитися з творами Т. Шевченка, най прочитає его книжку, яку вѣн назвав „Кобзарь“. В сѣй книзѣ зѣбрано много красных вѣршѣв, якѣ вѣн написав.

ЗАПОВІТ.

*Як умру то поховайте
Мене на могилі,
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій!*

*Щоб лани широкополі
І Дніпро, і кручі
Було видко, було чути
Як реве ревучий!*

*І мене в сем'ї великій,
В сем'ї больній, новій,
Не забудьте спом'янути
Не злим тихим словом“.*

ТАРАС ШЕВЧЕНКО.

* * *

Спи, батьку мій! В пухкій землі
 Забудь всі лиха, муки злі,
 Всі кривди, що терпів на ній,
 Спи, батько мій!

Тяжкий тобѣ судився шлях.
 Спочинь же добре по трудах,
 Ти заслужив спочинок свій,
 Спи, батьку мій!"

М. ВОРОНИЙ.

„ШЕВЧЕНКОВА МОГИЛА“.

Степи простяглися широкі,
 Степи простяглися навкруги,
 Прославшись до моря стягою,
 Дніпро підмива береги.

В степах тих високі могили,
 Найвища, найбільша одна
 Стоїть над Дніпром срібноводним,
 Стоїть одинока й смутна.

Висока і велика могила!
 В могилі спить батько Тарас...
 Богато він мучивсь на світі,
 Богато зробив він для нас!

Своїми піснями-сльозами
 До правди й любови святих,
 До світла ясного науки
 Він кликав старих і малих.

За правду на світі він бився
 І правду до смерти любив, —
 І тихо на світі заснув він,
 І спить серед рідних степів“.

П. ЧАЙЧЕНКО.

Памяти Бориса Грѣнченка

(вмер 6. мая 1910 р.).

Пятнацять рокѣв минуло з того дня, коли невблагана смерть одобрала од руського народу его захистника и невтомного працьовника — Бориса Грѣнченка.

Все житя свое горѣв Б. Грѣнченко свѣтлым огнем любви до своего народу. Той огонь любви, раз запалившись, не згасав в его серць и до останньоѣ хвилинки.

Народившись на далекѣй Харкѣвщинѣ в 1863 р., Борис Грѣнченко з малых лѣт щиро полюбив своѣй люд худобный. Побачивши тяжке житя своего народу, одчувши своим серцем тѣ кривды, якѣ чинилися ему, вѣн з молодых рокѣв став до щироѣ праць просвѣтноѣ на селѣ, став до боротьбы за долю народню, як письменник, став до боротьбы з темрявою, кривдою и бѣдою, як учитель.

Выбравши сей шлях простый, але тернистый — Грѣнченко пѣшов ним, не звертаючи на бѣк и йшов ним аж до могилы

Вѣн бачив, як сам писав:

„Убогѣ нивы, убогѣ села,
Убогий, обшарпанный люд.“

Смутнѣ, невеселѣ картины — та інших не бачив вѣн в житю своего руського народу. То ж були все рѣднѣ села; то ж были его рѣднѣ люде.....

„Не став бы дивитись,
Хотѣв бы забути,
Так силы забути нема“,

— каже вѣн.

Отѣ то „убогѣ нивѣ, убогѣ села“ — притягували его щире серце, кликали до праць, до тоѣ праць, яка мусѣла облегчити тяжке житя народу.

Лѣпшу долю и лѣпше житя для своего народу вбачав Б. Грѣнченко в просвѣтѣ та дружнѣй товариस्कѣй праці.

„Як бы мы всѣ гуртом стояли,
Один одного обороняли,
Тодѣ було б не страшно ворогѣв“

— каже вѣн и всѣм своим житям та працею закликае выбороти собѣ право свое.

Своим житям, своєю невтомною працею Грѣнченко дав нам зразок, як треба выборювати то право. Своими творами — глубоко-національными та демократичными посѣяв вѣн зерна любви до своего народу в наших серцях.

Одчуваючи всѣм сердцем людске горе — Б. Грѣнченко глибоко вѣрив в перемогу правды над кривдою. А будучи пересвѣдченым, вѣн бадьоро, смѣливо серед темноѣ ночи житя закликав своих братѣв :

„Годѣ лякаться! Нумо до працѣ мерщій“.

Линув той могутный заклик. —

„Хоч у неволи й нещастѣ звѣкуем,
Долю онукам дамо,
Мы на роботу на свѣт народились,
Мы для борнѣ живемо!“

И хоч яке гѣрке та важке було его особисте житя, хоч пригнѣчовали его смутнѣ картины руського житя, але не мав вѣн зневѣря, не опускав у розпуцѣ своих рук. Ще з бѣльшим завзятам пѣшов вѣн до працѣ — бо — „праця едина з недолѣ нас вырве“ — так вѣн мыслив и так робив.

Не сподѣвався вѣн своими очами бачити наслѣдки своеѣ працѣ, але знав, що через ту працю прийде доля внукам и дѣтям. Се давало ему силу жити и терпѣти.

Осе завзята и впертѣсть покѣйного нашего дѣяча и письменника мы повиннѣ взяти за зразок собѣ.

З его творѣв мы зможемо зачерпнути тоѣ силы духа яку вѣн полишив у них нам у спадщину.

Читаймо ж его творы, учѣмося з них, идѣм за ним и осягнемо лѣпшого, свѣтлого майбутнього.

* * *

Хто бы хотѣв докладнѣйше познакомитися з житям и працею Б. Грѣнченка, тому радимо перечитати добру книжочку, яку паписав д-р Ив. Брик: „На народнѣй роботѣ“.

З творѣв Б. Грѣнченка радимо прочитати: 1. Серед темноѣ ночи; 2. Пѣд тихими вербами; 3. Нахмарило; 4. Чудова дѣвчина; 5. Ксеня; 6. Без хлѣба; 7. Павло хлѣбороб та 8. Поезії.

Пытайте сѣ книжочки в книговни Т-ва „Просвѣта“ та в книгарнѣ „Унію“.

БОРИС ГРЪНЧЕНКО.

ЧУДОВА ДЪВЧИНА.

Зеленъ гаѣ та луки. Они весело блищать пѳд теплым сонечком и весело бѣгае по них невеличке хлоп'я. Хлопчик бѣгае по луках, бѣгае по гаях, любуе квѣтками, пеститься на зеленѳй травици. Ёму весело, бо ще анѣ едина сумна думка не заходила до его головы, и вѳн бѣгае и любуе Божим свѣтом. И ёму так гарно, и так легко, немов бы вѳн на невидимых крылах летить у високому прозорому повѣтрѣ серед моря золотого промѣня, серед дзвѳнкых пташиных спѣвѳв. Набѣгався хлопчик и прийшов до матери.

— Мамо, — каже вѳн — там так гарно, так весело. Квѣтки цвѣтуть, пташки спѣвають.

— Грайся, мѳй сынку, каже мати журливо. Грайся, поки е воля, поки не спѳткало тебе лихо.

И хлопчик знову побѣг у гай, але вже вѳн не бавивсь так весело, як перше: вѳн усе думав, чоґо се мама казала про лихо и на що оно колись спѳткае его. И задуманый сѣв вѳн на зелену травицю. У маленькѳй головцѣ линула думка по думцѣ. И мама люба та кохана, и веселѣ гаѣ та луки з пташками та метеликами, и то лихо, що спѳткае его. Погане лихо. И на що оно? Вѳн не хоче его, вѳн поборе его, переважить. А може то мама так казала, може его не буде. И богато, богато думок промайнуло у маленькѳй дѣточѳй головонцѣ, мрѳя сплыла по мрѳи, и заплющивши очи, вѳн забув скоро про все, що було навкруги: и про гай зеленый, и про луки квѣтчастѣ, и про веселых спѣвучих пташок.

Але що се? Здаеся ёму, що на самому краѣ прогайльовины з'явилася дѣвчина чудовѳй вроды. Ёѣ очи, як зорѣ сяли, а хвилѣ шовкового пышного волося спадали на плечи и розсыпалися з них по стану. Зеленѣ шаты вкрывали еѣ, а дѣвочий стан гнучкий пѳдперезаный був синим поясом. Але невесела она була: мов хмарами повилося еѣ високе мраморове чоло, а чудовѣ очи дивилися сумно й журливо. Она тихо пѳдходила до него и хлопчик побачив, що еѣ рученята бѣлѣ сковано тяжкими кайданами. Они повѣдалися в нѣжнѣ руки и пошмугляли до кости бѣлее тѣло...

И дѣвчина тихо пѳдѳйшла до хлопця и схилилася над ним и заспѣвала ёму тиху пѣсню. И в тѳй пѣсни було стѳлько мукы, стѳлько великого горя, що маленьке хлоп'яче серце тяжко

защемѣло у грудях. Она спѣвала про то, як скривдили еѣ сестры, як мучили еѣ великою мукою, як закували в тяжкѣ кайданы. И она по́дняла своѣ руки, бряжчучи кайданами, и показала своѣ раны маленькому хлопцеву. И хлопецъ бачив еѣ раны и розумѣв еѣ муку. И повне стало его сердце скорботою великою.

А дѣвчина спѣвала и спѣвала. И з тоѣ пѣснѣ хлопецъ зрозумѣв усе еѣ лихо. И повный святого, святого почуваня, простяг до неѣ руки. И дѣвчина взяла маленького хлопця и поцѣловала его в маленьке розумне чоло.

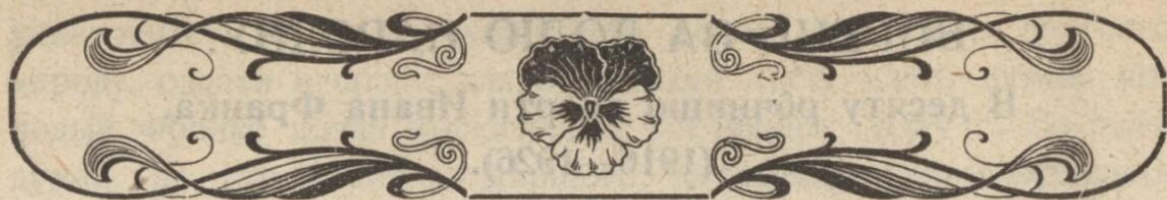
— Не забувай мене нѣколи. И як зробишся великим и розумным, тодѣ прийдѣ и виведи мене з неволѣ.

И по сьому слову она зникла з очей. И нема бѣльш чудовоѣ дѣвчины, не чути еѣ пѣснѣ. Тѣлько вѣты зеленѣ нахиляються над хлопцем та пташки весело щебечуть, немов бажаючи розважити его. А вѣн все сидить, и в его душѣ оддаея сумна пѣсня, а на своєму чолѣ вѣн чуе дѣвочий поцѣлунок.

Вже сонце зайшло за горы и темрява почала обгортати землю. Тодѣ тѣлько очутивсь хлопчик, замыслений вернувся до дому и нѣчого не розказав матери, а мовчки лѣг на постелю и аж до ранку не мѣг заснути.

Вырѣс хлопчик и став великим та розумным парубком. Але вѣн не забув безщасноѣ дѣвчины и що-дня спѣвав вѣн ту пѣсню, котру она ему проспѣвала малому. И другѣ люде чули ту пѣсню и глузовали з него, казали, що вѣн женесе за мрією, що дѣвчины тоѣ не було й не буде. А иншим и того не досить було; они ганьбили его и гнали, и казали на него усяке лихе и неправедне слово и робили ему всякѣ утиски: вѣн вѣрить, без краю вѣрить святою незломною вѣрою и працюе, певный, що приде час, коли з бѣлых дѣвочих рук спадуть кайданы и вѣн побачить еѣ знову веселу й щасливу.

ДО ПРАЦІ.

Праця єдина з недолі нас вирве:
Отже до праці брати!
Годі лякатись! На діло святее
Сміло ми будемо йти.

Праця єдина нам путь уторує;
Довгий той путь и важкий,
Що аж до щастя й долі прямує,
Отже до праці мерщій!

Праця не згине між людьми даремно,
Сонце засвітить колись;
Дякою нас тоді люде згадають, —
Отже до праці берись!

Хоть у недолі й нещасті звікуєм, —
Долю онукам дамо.
Мы на роботу на світ народились,
Мы для борні живемо.

Сміло ж, братя, до праці ставайте,
Час наступає — ходім!
Дяка и слава робітникам щирим,
Сором недбалим усім.

Б. ГРЬНЧЕНКО.

БОРЕЦЬ ЗА ДОЛЮ НАРОДНУ.

В десяту рѣчницю смерти Ивана Франка.

(1916—1926).

„Як бы ты знав, як люблю я тебе!

Як люблю невымовно!“ — казав Иван Франко до свого народа.

И сеся любов не була тѣлько словами — то була та любов, в якѣй наш поет-письменник и громадский робѣтник и страждав, який все житя своему народови оддав.

Десять рокѣв минае з того часу, коли пѣшов на спочивок по важкѣй праці Иван Франко, одбивши в своему житю гей бы в зеркалѣ житя повне мук и страждань нашего народа.

Родився Иван Франко р. 1856. в Нагуевичах (Галичина, Дрогобицкий повѣт). Отець его був селянином-ковалем. Знав вѣн добре цѣну науки и, коли Иван пѣдрѣс, оддав его до школы в сусѣдне село.

По скѣнченю сеѣ школы записали малого Ивана до нормальноѣ школы в Дрогобичѣ. Туї при кѣнцѣ шкѣльного курса малому Иванови за его добру науку дали нагороду. Коли у шкѣльнѣй залѣ при многих гостях вызвали его, щобы вѣн тоту нагороду (книжку) взяв, почув, що хтось заплакав. Розглянувшись, Иван увидѣв, що се его нянько так плакав з радости. По двох мѣсяцях коваля Якова не стало в живых. Дрѣбненьки дѣти остались сиротами. Малыї Иван из своих власных сил учився далѣ сам, не раз голоду ючи научав других зарабатючи тым собѣ на кусок хлѣба.

В роцѣ 1868. вступив до ґимназіѣ у Дрогобичу. Туї був вѣн одним з найлѣпших школярѣв. Коли учився в ґимназіи, читав, окрем шкѣльных книг, много иных, з яких наибѣльше полюбив „Кобзаря“, що написав Т. Шевченко. В тѣм часѣ списав молодой Франко много народных пѣсень, якѣ чув од своеѣ матери и од чужих людей и в яких оповѣдалося про горе народне. З того часу вже цѣкавився Франко житям своего художного народа. Тяжко жилося в той час нашому народови. Вѣн ждав и надѣявся, що хтось приїде помогти ему в его не-доли, показати путь, яким выйти з художности и духовноѣ темноты.

Молодым сердцем своим болѣв Иван Франко за долю народа своего. Всею душею хотѣв пѣйти до него з помочею, а тому пильно учився и много читав. Скѣнчивши ґимназію, пѣшов на

университет, щобы, здобувши там знаня, понести их до свого народу, оддати в праці для него всего себе. Своѣ думки молодой Франко почав высказовати в новинцѣ „Друг“. За тотѣ думки, за стремлѣня до лѣпшого, за першѣ проявы народноѣ працѣ в роцѣ 1877-му Франка арештують и держать пѣд арештом майже рѣк. Коли выйшов з тюрмы, то его вже не пустили до университета, а про якусь працю не мож було и думати. До всего того ще и своѣ люде одцуралися, обминали его на улици, як небезпечного чоловѣка, боячись, щобы часом не попасти на око начальства.

Тяжко и гѣрко переживав Франко той час. Своѣ переживаня и своѣй душевнѣй стан так описав вѣн в одному вѣршѣ

„Одцуралися люде мене!
Сей та той надѣйде и мене!
Тѣлько боязно скоса зирне
Чи бояться тѣ люде мене?“

Я блукаю, мов звѣр серед гѣр,
Серед шуму улицѣ мостовых,
В серцю чую слова мов докѣр:
Ты проклятый один серед них!

Самотою ходжу я, мов блуд.
З горем в серцѣ нестерпно важким ...
Всѣ зыакомѣ минають, идуць —
Подѣлитися горем нѣ з ким“.

Але не опустив вѣн рук, не покинув той путь, яким ишов, путь глубокоѣ любви до свого народу, путь невтомноѣ працѣ для него. Працюе, як редактор новинок народных, пише оповѣданя, в яких розповѣдае про тяжку народну долю, про тяжке житя селянства и робѣтництва, одкрывае образы худобности и вызыску его, образки знущаня над народом. Написав в той час два оповѣданя про то пекло, яким був Борислав з его нафтовыми жерелами, де господарями их не цѣнилося житя робѣтникѣв, де було знущаня и бесоромнѣй вызыск. Тѣ оповѣданя — пѣд назвами: „*Voa constrictor*“ и „Борислав смѣсея“.

В 1880. р. по друге арештовано Франка на пѣдставѣ пѣдозрѣня, що вѣн бунтуе селян. По трѣох мѣсяцях выпущено его з арешту и одставлено пѣд догляд полицѣй. То були найтяжшѣ часы з житя борця за долю народну. Через знищеня в арештах, хворѣй и голоднѣй, Франков був безсильнѣй и знеохоченѣй до житя и вже ждав смерти. Один знакомѣй допомѣг ему и спас од голодноѣ смерти. Ще з бѣольшою енергѣею, з бѣольшою силою працюе послѣ того Франко. Але в роцѣ 1889. вже в трете арештовують его и знов замыкають до тюрмы.

Такий путь праць и стражданя того, хто став до боротьбы за долю народа, за его права и правду. Але як не тяжко було ити тым путем — Франко не сходяв з него. По выходѣ з тюрмы продовжуе вѣн свою працю, закликаючи нарѣд гуртоватися и ставати до боротьбы за своѣ права, за лѣпше житя. Велика сила зростае в душѣ Франка. То сила вѣры в перемогу. Ту силу вѣры чуемо мы в его прекрасной поемѣ „Каменярь“, в якѣй каже Франко про себе и подобных ему, про тых, котрѣ, прикутѣ ланцухами до гранитноѣ скалы, лупають еѣ желѣзными молотами. Гремлять молоты их раз-у-раз. И хоть знают они, що не буде им нѣ славы, нѣ пам'яти у людей, б'ють и добувають пядь за пядею волю. Они невѣльники, котрѣ добровѣльно взяли на себе пута, они рабы волѣ, они каменярь на пути вызволеня. Каже Франко :

„И кождый з нас то знав, що славы нам не буде,
Нѣ пам'яти в людей за сей кровавый труд,
Що аж тогды пойдуть по той дорозѣ люде,
Як мы проб'ем еѣ та порѣвнаем всюды,
Як нашѣ кости тут пѣд нею зогниють“.

И бив, розбивав Франко ту скалу тяжкого житя народа свого, бив, розбивав желѣзным молотом, своим словом и думками. Цѣлою душею отдався вѣн народови. Все житя, сердце свое отдав вѣн для него. Найтяжшѣ переживаня, найтяжшѣ днѣ житя не спинили его од боротьбы за правду, за волю, за добро. Не раз обкидовано его камѣням и болотом, не раз пережив муки, стражданя, не раз переносив знущаня, не раз конав од голоду, але не покинув своеѣ праць, як письменник, як громадский и политичный дѣяч, не покинув аж до смерти праць, боротьбы за лѣпшу долю того народа, до якого казав такими словами, думками :

„Як бы ты знав, як люблю я тебе!
Як люблю невымовно!
Ты мѣй рѣд, ты дѣтина моя,
Ты вся честь моя и слава,
В тобѣ дух мѣй, будуще мое
И краса и держава“.

* * *

Хто хотѣв бы познакомитися з творами И. Франка, най конче прочитае такѣ его оповѣданя: „Захар Беркут“, „Воа constrictor“, „Борислав смѣсея“, „Лис Микита“ и вершѣ, котрѣ зѣбрано у збѣрнику „З вершин и низин“.

„КАМЕНЯРІ“.

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
 Безмірна та пуста і дика площина,
 І я, прикований ланцем залізним стою
 Під височенною, ґранитною скалою,
 А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло життя і жаль порили,
 І в оці кожного горить любови жар,
 І руки в кожного ланці, мов гадь обвили,
 І плечі кожного до долу похилились,
 Бо давить всіх один якийсь страшний тягар.

І в кожного в руках тяжкий залізний молот,
 І голос сильний нам з гори, як ґрім гремить:
 „Лупайте сю скалу! Нехай ні жар ні холод
 Не спинить вас! Зносить і труд і спрагу й голод,
 Бо вам призначено скалу оцю розбити“.

І всі ми, як один, підняли в гору руки,
 І тисяч молотів о камінь загуло,
 І в тисячні боки розприскалися штуки
 Та відривки скали; ми з силою розпуки
 Раз-по-раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кривавий,
 Так наші молоти греміли раз-у-раз;
 І пядь за пядею ми землю здобували;
 Хоч не одного там калічили ті скали,
 Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде
 Ні памяти в людей за сей кривавий труд,
 Що аж тоді підуть по сій дорозі люди
 Як ми пробем її та вирівняєм всюди,
 Як наши кости тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
 Бо не герої ми і не багатирі.
 Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли
 На себе пута. Ми рабами волі стали:
 На шляху поступу ми лише каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
 Розібемо скалу, роздробимо гранит;
 Що кровю власною і власними кістками
 Твердий змуруємо гостинець, і за нами
 Прийде нове життя, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
 Який ми кинули для праці, поту й пут,
 За наши сльози ллють мами, жінки і діти,
 Що други й недруги гнівнії та сердиті
 І нас і намір наш і діло те кленуть.

Ми знали це, і внас не раз душа боліла
 І серце рвалося, і груди жаль стискав;
 Та сльози, ані жаль ні біль пекучий тіла
 Ані прокляття нас не відтягли від діла,
 І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
 Святою думкою, а молоти в руках.
 Нехай прокляті ми і світом позабуті!
 Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі
 І щастя всіх прийде по наших аж кістках“.

Ів. Франко

179